
GEWELDLOOS AKTIEF

KATERN - 1

Brian Martin

SOCIALE VERDEDIGING: HERVORMING DOOR DE ELITE OF BASIS-INITIATIEF ?

Het idee van sociale verdediging - of van geweldloos volksverzet tegen agressie, waarbij methoden gebruikt worden als stakingen, niet-samenwerking, demonstraties en alternatieve instellingen, als vervanging voor de militaire defensie - is dat tot nu toe alleen maar gebleven: een idee. Als men op grote schaal sociale verdediging wil doorvoeren, hoe zal dat dan tot stand komen? Zal het stelsel door de regerende of door de militaire eliten, die ervan overtuigd zijn geraakt dat het een betere verdedigings-methode is, worden geïntroduceerd? Of zal het worden ingevoerd op initiatief van een groot aantal individuele personen en plaatselijke groepen, die daarbij vaak het verzet van de elite moeten trotseren?

Nieuw idee: geweldloze acties tegen invasies en staatsgrepen

Men kan deze vragen niet zo maar beantwoorden door te verwijzen naar hetgeen er in het verleden is voorgevallen. Tot nu toe is er geen enkel geval uit de geschiedenis bekend, waarbij een samenleving op systematische wijze haar leden en haar politieke, economische en technologische stelsels heeft georganiseerd met het doel sociale verdediging operationeel te maken. Weliswaar zijn er een aantal voorbeelden uit het verleden, die door voorstanders van sociale verdediging zijn benut om aan te tonen dat sociale verdediging in de praktijk uitvoerbaar is. Stakingen en niet-samenwerking vrijdelden de Kapp Putsch in Duitsland in 1920; het Tsjechoslowaakse volk bood op indrukwekkende wijze geweldloos verzet tegen de invasie van de Sovjets in 1968. Maar al deze pogingen zijn spontaan opgekomen en spontaan georganiseerd. Voorbereiding van sociale verdediging op grote schaal moet nog van de grond komen.

Geweldloos verzet als alternatief voor militaire verdediging is onder verschillende namen bekend, zoals sociale verdediging (social defence), burgerlijke verdediging (civilian defence), verdediging door burgers (civilian-based defence) en geweldloze verdediging (nonviolent defence). Maar hoe het

stelsel ook heet, het idee erachter is betrekkelijk nieuw. In de eerste helft van deze eeuw werden er enige ideeën geopperd, die de mensen aan het nadenken brachten over een stelsel van geweldloos verzet, dat de plaats zou moeten innemen van het militaire defensiesysteem; dit idee werd vooral ingegeven door Gandhi's campagnes in India. (1) De eerste keer dat het idee van sociale verdediging op een systematische wijze in de publiciteit werd gebracht, was in het boek van Stephen King-Hall onder de titel DEFENCE IN THE NUCLEAR AGE (2), dat in 1958 uitkwam. Een aantal schrijvers, vooral in Europa, volgden zijn voorbeeld met de publikatie van verschillende geschriften, waarin de ideeën verder ontwikkeld werden door het natrekken van voorbeelden van geweldloze acties uit het verleden, het analyseren van de maatschappelijke omstandigheden die het uitvoeren en slagen van sociale defensie in de hand werkten, en het bestuderen van de mogelijkheden om geweldloze actie te gebruiken tegen invasies en staatsgrepen. (3)

In de zestiger en zeventiger jaren pleitten enige leden van vredesgroepen, vooral in Europa, voor sociale verdediging. Maar in die jaren kwam sociale verdediging meestal niet verder dan het nivo van mondelinge of schriftelijke discussie over het onderwerp: in de praktijk werd er weinig of niets gedaan om de bevolking te mobiliseren voor geweldloos verzet. Een trainingsoefening in dit verband is echter de moeite waard genoemd te worden: in 1965 werd op Grindstone Island in Canada een soort imitatie van een geweldloze verzetsactie uitgevoerd; een groep Quakers zette daar een rollenspel op, waarin een militaire overval en het geweldloze verzet daartegen werd nagebootst. Het verslag van deze oefening biedt degenen die eventueel in verzet komen een aantal nuttige lessen. (4)

Ook in de zestiger en zeventiger jaren legden enkele Europese regeringen in beperkte mate belangstelling aan de dag voor sociale verdediging door bepaalde studies in die richting te financieren. In feite speelt volksverzet slechts een zeer

beperkte rol in de totale verdedigingsstelsels van Zweden, Zwitserland en Joegoslavië.

Toenemende belangstelling

In de tachtiger jaren ontstond een sterke opleving in de belangstelling voor sociale verdediging. Deze verhoogde belangstelling is voornamelijk te danken aan een geweldige herleving van de vredesbeweging over de hele wereld en de daaruit voortvloeiende belangstelling bij de mensen om een antwoord te vinden op de vraag: "Als wij tot ontwapening overgaan, hoe moeten wij ons dan verdedigen?" De studies, die eraan vooraf waren gegaan, en de belangstelling voor sociale verdediging zorgden ervoor dat dit stelsel geplaatst werd op de lijst van 'alternatieve vormen van verdedigingsbeleid'. Een zeer belangrijke faktor bij deze verhoogde belangstelling voor sociale verdediging is het toenemend aantal mensen dat betrokken is geraakt bij geweldloze acties. Geweldloze actie kent een lange en bezielende geschiedenis (5), maar systematische training in deze vorm van sociale actie is betrekkelijk nieuw. Voornamelijk werd deze training geïnspireerd door geschriften van de Movement for a New Society (6) in de Verenigde Staten, en op grootse wijze werden ze aan de praktijk getoetst tijdens milieu-kampagnes in Europa en Amerika sinds de zeventiger jaren, vooral tegen kernenergie.

Sociale verdediging komt in vele landen tenminste voor op de agenda van de vredesbeweging, ofschoon er belangrijke uitzonderingsgevallen zijn,

zoals de Verenigde Staten waar sociale verdediging prakties onbekend is. Er zijn ook enkele politieke partijen in Europa, die sociale verdediging een plaatsje hebben gegeven in hun partijprogramma; de meest bekende is wel de partij van de Groenen in West-Duitsland. Desalniettemin wordt sociale verdediging, zelfs door veel mensen binnen de vredesbeweging, nog steeds beschouwd als een ongewone en radikale keus, en bij het brede publiek is het stelsel nog prakties onbekend.

Voor diegenen die graag zouden zien dat sociale verdediging nader bestudeerd, verder ontwikkeld en in praktijk gebracht zou worden, blijft de vraag gelden wat de beste manier is om dat te realiseren. Ik wil hier twee algemene richtingen aangeven, waarin activiteiten ten gunste van sociale verdediging geleid zouden kunnen worden: hervorming door de elite enerzijds en basis-initiatieven anderzijds. Ik ben van mening dat als je van de elite laat afhangen of sociale verdediging wordt ingevoerd, dit niet alleen een onbetrouwbare weg is, maar dat dit ook het vermogen van sociale verdediging, om de diepere oorzaken van de oorlog aan te pakken, ondergraaft. Aan de andere kant biedt het bevorderen van sociale verdediging vanuit het volk een veel gezondere basis voor sukses op lange termijn; tevens bestaat dan de mogelijkheid om waardevolle verbindingen te leggen met andere vormen van maatschappelijke strijd, die bijdragen tot het omverwerpen van het oorlogsstelsel en de daarmee in verband staande stelsels van macht en uitbuiting.

HERVORMING DOOR DE ELITE

Enige prominente voorstanders van sociale verdediging hebben zich in hun argumentatie gericht tot de elite, in het bijzonder tot staatsburokraten. Zij stellen zich tot doel invloedrijke leiders voor hun ideeën te winnen door aan te tonen, dat sociale verdediging op veel doeltreffender wijze dan militaire verdediging in staat is om minstens een paar van de meest nadrukkelijke doelstellingen van regeringen en van het militaire apparaat te verwezenlijken.

De argumenten ten gunste van sociale verdediging zijn heel gedegen. Bijvoorbeeld, bewapeningswedlopen om steeds vernietigender wapentuig te ontwikkelen om de 'verdediging' zeker te stellen, zullen veeleer de veiligheid van het volk verminderen dan die vermeerderen, terwijl een sociaal verdedigingsstelsel, dat niet gebruikt kan worden om dodelijke aanvallen uit te voeren, zich aan deze paradox niet schuldig maakt. Militaire verdediging biedt de basis voor militaire machtsgrepen en militaire diktaturen die de bevolking, die eigenlijk erdoor verdedigd zou moeten worden, in feite onderdrukken; sociale verdediging gaat het dilemma van "WIE ZAL DE BEWAKERS BEWAKEN?" uit de weg door de mensen tot hun eigen geweldloze bewakers te maken, die zichzelf verdedigen tegen bedreigingen van binnen uit en van buiten af.

Gene Sharp is het beste voorbeeld van iemand, die het stelsel van sociale verdediging bepleit door zijn argumenten daarvoor te richten op de eliten der regering en de militaire top. Zijn onlangs verschenen boek MAKING EUROPE UNCONQUERABLE (7), een werk dat op doeltreffende en waardevolle wijze een betoog voert ten gunste van sociale verdediging, lijkt zich hoofdzakelijk te richten op die personen, die verantwoordelijk zijn voor het maken van het politieke beleid.

Ik wil hierbij heel duidelijk stellen, dat volgens mij Gene Sharp's wetenschappelijke kennis en zijn geschriften een uiterst waardevolle bijdrage leveren. Als vaste regel beveel ik zijn werk aan bij talrijke mensen. Dit neemt echter niet weg, dat ik toch wel eens reden kan hebben om "vriendelijke kritiek" uit te oefenen op enkele onderstellingen, die aan zijn theorieën ten grondslag liggen.

Het doel van het militaire apparaat

Sharp gaat van de veronderstelling uit, dat de reden voor het huidige militaire beleid gelegen is in het feit dat zowel de makers van het beleid als de gehele bevolking tekort schieten in inzicht en besef, waardoor zij niet voldoende begrijpen dat er een prakties uitvoerbaar alternatief verde-

digingsbeleid voorhanden is, dat de ekstreme risico's van de atoombom als afschrikwekkend middel niet nodig heeft. Sharp geeft nauwelijks aan, dat er andere redenen zouden kunnen zijn, waarom men zich verlaat op militaire middelen, behalve dan de gekonstateerde behoefte zich te verdedigen tegen de 'vijand', waarbij dan met die 'vijand' steeds de Sovjet-regering en het Sovjet-leger wordt bedoeld.

Naar mijn mening (8) worden militaire apparaten ook voor andere doeleinden, dan alleen maar verdediging en veiligheid, gekreëerd en in stand gehouden. Militaire instituten, en de daarmee verbonden industrieën en regeringsburokratieën, hebben een sterk organisatorisch en economisch belang bij hun eigen voortbestaan, ook als er geen sprake is van een bedreiging van buitenaf of als er meer geschikte verdedigingsalternatieven voorhanden zijn. In de grond van de zaak is de staat bovenal gebaseerd op het gegeven, dat er nu eenmaal sprake is van wettelijk toelaatbaar geweld binnen een bepaald grondgebied en binnen een stelsel van elkaar bekonnenderende staten. Het is prakties uitvoerbaar het militaire systeem van het georganiseerde vermogen tot geweld te ontmantelen, zonder daarbij ook de overheersende machtsstructuren binnen de staten - ook dus de macht der kapitalisten in het westen en van de kommunistische partijen in het oosten - te ondermijnen.

Het is dus werkelijk uitgesloten, dat men van de elite van een land zou kunnen verwachten dat zij het systeem van sociale verdediging zou gaan invoeren, door hen eenvoudigweg te overtuigen van

het feit dat sociale verdediging logieserwijze een systeem zou zijn dat de belangen van de bevolking beter dient. In de meeste gevallen zijn de standpunten van de staats-elite een weerspiegeling van de machtsstructuren waarbinnen zij werkzaam zijn. Kennis en logika alleen zijn nauwelijks in staat om deze structuren te ondermijnen.

Sharp zegt dat, als Europese landen door middel van sociale verdediging beter in staat zouden zijn voor zichzelf te zorgen, de Amerikaanse regering hierop met "opluchting en erkentelijkheid" zou reageren.(9) Dit kan eigenlijk nauwelijks het geval zijn, gezien de wijze waarop de Amerikaanse regering haar bondgenoten door intimidatie dwong om kruisraketten op hun grondgebied toe te laten, en de wijze waarop zij heeft gereageerd op de aarzelande pogingen van de regering van Nieuw-Zeeland om van kernwapens af te komen.

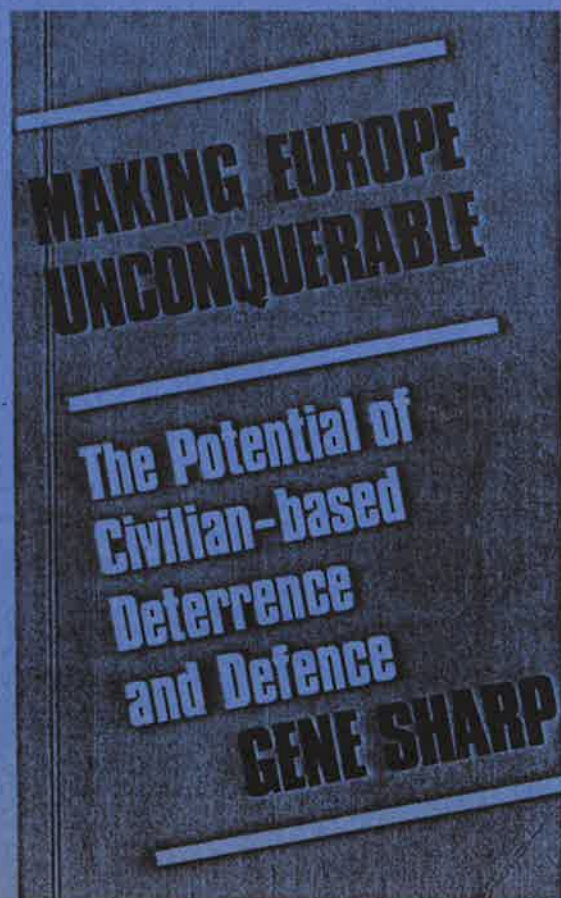
De elite zal wellicht meer aandacht willen schenken aan het idee van sociale verdediging, als de druk van de bevolking sterker werd. Onder diegenen, die het invoeren van sociale verdediging bepeiten, zijn er inderdaad enkelen die een toemende steun van de bevolking aan het idee van sociale verdediging zien als een goede methode om degenen binnen de elite die de besluiten nemen zodanig te beïnvloeden, dat zij de zaak serieuzer gaan nemen. Gezien vanuit het standpunt van de elite, zou de druk die door de bevolking wordt uitgeoefend, sociale verdediging aantrekkelijk kunnen maken. De elite zou het voor kunnen stellen als een hervorming van haarzelf. Sharp erkent dit feit, als hij het idee oppert dat regeringen bepaalde sociale verdedigingsmaatregelen zouden kunnen nemen om een krachtige vredesbeweging wat te bedaren.

Ten dienste van de bestaande instituties

Als regeringen het bestaande stelsel zouden willen hervormen door het introduceren van sociale verdediging, dan zal dat bijna zeker gedaan worden volgens methodes die het best verenigbaar zijn met bestaande instituties. Wat zou dit betekenen voor de sociale verdediging?

Op de eerste plaats zou men sociale verdediging zien als een bijdrage aan de verdediging van het land, welke de belangen van een bepaalde staat binnen het bestaande kader van elkaar bekonnenderende staten moet kunnen ondersteunen. Sharp bekijkt sociale verdediging alleen als een vorm van landsverdediging.

Op de tweede plaats zou sociale verdediging in zekere mate van "boven-af" worden georganiseerd. Ofschoon de deelname van de bevolking uiteraard een kenmerk is van de wijze waarop sociale verdediging werkt, kan die deelname georganiseerd en gepland worden door de deelnemers zelf of ze kan van boven af worden gemanipuleerd en geleid. Welnu, een sociale verdediging die met steun van de elite wordt ingevoerd zou prima georganiseerd en geleid kunnen worden door een professioneel korps van deskundigen en leidende figuren, waarbij de bevolking zelf alleen deel zou nemen in zoverre dat overeenkwam met de plannen en richtlijnen der professionals. Deze soort sociale verdediging

zou toch wel betrekkelijk ondemokraties zijn. Het is zelfs mogelijk je een systeem voor te stellen, waarbij de bevolking door middel van een soort dienstplicht aan de sociale verdediging moet meewerken, hetgeen toch wel een karikatuur genoemd zou kunnen worden van geweldloze actie.

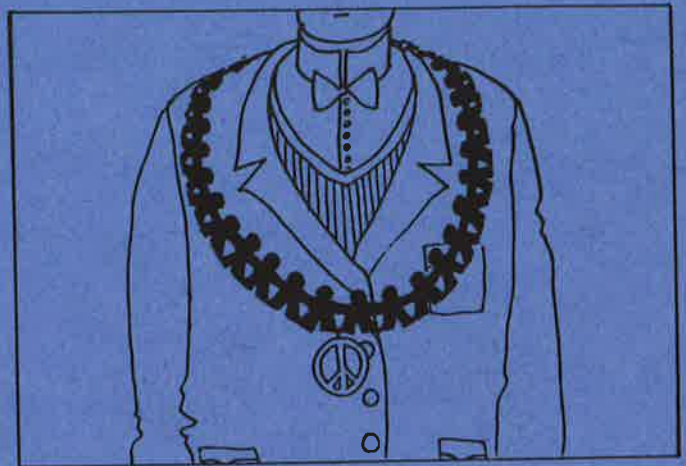
Op de derde plaats zou een door de elite tot stand gebrachte sociale verdediging geïntegreerd worden in het stelsel van de reeds bestaande verdedigingsmethodes, waartoe dus ook de militaire verdediging behoort, die dan zou blijven bestaan. In plaats van de militaire verdediging te vervangen, zou sociale verdediging er slechts een aanvulling van worden. Sharp ziet dit als de meest voor de hand liggende wijze, waarop sociale verdediging zal worden ingevoerd (ofschoon hij elders vele voorbeelden geeft van de gevaren, die verbonden zouden zijn aan het samengaan van gewelddadig en geweldloos verzet). Dit zou meer radikale initiatieven, om sociale verdediging vanuit de bevolking zelf te organiseren, de wind uit de zeilen nemen. Bezien vanuit het oogpunt van de infrastructuur (kommunikatie, transport, industriële produktie) zou sociale verdediging afhankelijk zijn van de bestaande voorzieningen, die geheel ingericht zijn om door de elite beheerd te worden.

Sociale verdediging, die door professionals wordt georganiseerd als aanvulling op de militaire verdediging van het land, zou zelfs gebruikt kunnen worden om akties door de bevolking, die tot doel hebben de maatschappij te veranderen, aan banden te leggen. Het militaire apparaat zou door de invloed die het heeft op de sociale verdedigingsplannen, en door het inzicht dat het heeft in de wijze waarop akties door het volk worden georganiseerd, zich beter in staat voelen om de bevolking onder controle te houden. Aangezien de, door de elite ingevoerde, sociale verdediging meer gericht zou zijn op vijandelijke invasies, zou het veel moeilijker zijn om van een dergelijke sociale verdediging gebruik te maken in het verzet tegen binnenlandse onderdrukking. Tenslotte zou het voor de elite betrekkelijk gemakkelijk zijn om zich minder gelegen te laten liggen aan een volledige doorvoering van het sociale verdedigingssysteem, vanwege de van "boven-af" georganiseerde structuur. In wezen zou de macht over het al of niet verder ontwikkelen van de sociale verdediging in handen zijn gekomen van de elite.

Samengevat kan men zeggen, dat een door de elite ingevoerde sociale verdediging slechts een zeer gering effect zal hebben op de meest machtige instellingen. Het stelsel van individuele staten die elkaar bekonnureren, en de noodzaak deze staten te verdedigen, zou een centrale plaats blijven innemen. De deelname van de bevolking zou geheel onder controle staan van de elite en van de professionals, en het militaire stelsel zou op geen enkele fundamentele wijze ter discussie worden gesteld. Een dusdanige hervorming door de elite zou sociale verdediging op dezelfde wijze in haar systeem kunnen opnemen, zoals aan eisen van arbeiders, om meer zeggenschap te krijgen, gedeeltelijk wordt tegemoetgekomen door beperkte vormen van participatie, en zoals aan eisen voor vrouwenemancipatie wordt tegemoetgekomen door

enkele vrouwen een hogere positie te gunnen binnen een instelling die voor de rest niet verandert.

Het zal wel duidelijk zijn dat ik pogingen, om de elite te overtuigen of om druk op haar uit te oefenen, niet zie als de enige of de beste methode om sociale verdediging te bevorderen. Als er in die richting al enige vooruitgang zal worden geboekt, is dat waarschijnlijk alleen maar het realiseren van een vorm van sociale verdediging die haar meest belangrijke demokratiese kenmerken mist en die ook geen enkele bedreiging vormt voor het voortbestaan van gevestigde instellingen, die aan het oorlogsstelsel ten grondslag liggen.

Werken aan sociale verdediging

Wie zich wil inzetten voor Sociale Verdediging kan contact opnemen met:

Stichting Netwerk Sociale Verdediging, Twentseweg 196, 7722 MX Dalfsen.

De nieuwsbrief eSvee, van het Netwerk, is opgenomen in het blad Geweldloos Aktief / eSvee, dat viermaal per jaar verschijnt en aangevraagd kan worden bij:

Stichting voor Geweldloze Weerbaarheid, Ln. v. Klarenbeek 38, 6824 JR Arnhem.

Vrouwen voor Vrede, Postbus 963, 3800 AZ Amersfoort, heeft een zeer actieve "Landelijke Werkgroep Sociale Verdediging", die als doel heeft de discussie over sociale verdediging te voeren binnen de vrouwen- en vrouwenvredesbeweging.

Voor \$ 10 (per jaar) kan men een abonnement nemen op het blad: "Civilian-Based Defense: News & Opinion", Civilian-Based Defense Association, P.O.Box 31616, Omaha, NE 68131, U.S.A.

SOCIALE VERDEDIGING ALS BASIS-INITIATIEF

Een heel andere wijze om sociale verdediging te bevorderen is via basis-initiatieven. Dit betekent dat groepen mensen in woonwijken, fabrieken, kantoren, scholen, kerken, landbouwgemeenschappen en militaire eenheden de voorbereidingen, om te komen tot sociale verdediging, zelf aanpakken.

Dit soort activiteiten zijn pas de laatste jaren ontstaan. Canberra Peacemakers, in Australië, heeft een aantal initiatieven ondernomen om te komen tot een nader onderzoek over de wijze waarop sociale verdediging op gemeenschapsniveau (10) zou kunnen worden bevorderd. In Nederland (11) bestaat een sociaal verdedigingsnetwerk op gemeenschapsniveau, en in verschillende delen van de wereld zijn mensen, individueel of als groep, actief hiermee bezig.

In deze richting zijn er vele mogelijkheden. In fabrieken, bijvoorbeeld, zouden arbeiders elkaar kunnen leren hoe de fabrieksuitrusting gebruikt kan worden, en ook hoe deze onklaar kan worden gemaakt als buitenstaanders zich met de fabriek zouden bemoeien. Zij zouden bepaalde procedures kunnen voorbereiden, die gevolgd zouden moeten worden bij het nemen van besluiten in kritieke situaties, en communicatie-netwerken organiseren om hun eigen activiteiten te kunnen coördineren in relatie tot die van andere groepen in de gemeenschap. Om deze voorbereidingen te kunnen treffen is het uiteraard nodig om zelf veel meer kennis op te doen van sociale verdediging. De procedure, die gevolgd moet worden om een sociaal verdedigingsstelsel te ontwikkelen, zou op zich een belangrijk onderdeel zijn van het edukatie-proces. Als dergelijke voorbereidingen eenmaal op gang gebracht zijn, zouden zij in de praktijk uitgetoetst kunnen worden door middel van rollenspellen en eventueel door het opzetten van gefingeerde noodsituaties, waarbij de fabrieken zogenaamd gesloten zouden worden om te beletten dat de vijand er gebruik van zou maken, of waarbij de fabrieken zouden worden omgeschakeld om andere produkten te gaan fabriceren, die beter zouden passen bij een meer uitgebreid sociaal verdedigingsprogramma.

Op ietwat langere termijn zouden fabrieksarbeiders kunnen gaan aandringen op het verwezenlijken van bepaalde wijzingen in de sociale en technologische infrastructuur. Door meer gebruik te maken van functie-wisseling en door het nemen van de beslissingen meer over te laten aan de arbeiders zelf, zouden deze hun kundigheid op meerdere terreinen kunnen ontwikkelen, waardoor zij op meer doeltreffende wijze verzet zouden kunnen plegen tegen de vijand. Het nivelleren van inkomensverschillen en het verminderen van bepaalde voorrechten, waarvan de hogere functies in de onderneming gebruik kunnen maken, zouden ertoe bijdragen om de onderlinge ongelijkheid onder het personeel te verminderen en om de vijandige houding tussen bepaalde afdelingen van het personeelsbestand, die door de vijand gebruikt zou kunnen worden om de solidariteit onder de arbeiders

te ondermijnen, weg te nemen. De decentralisatie der produktie en het produceren van produkten die meer op de behoeften van de bevolking zijn gericht, in plaats van produkten die schadelijk of verkwistend zijn, zou de waarde die de arbeid heeft voor de gemeenschap aanzienlijk vergroten en in vele gevallen die waarde voor de vijand minder maken, vooral als oorlogsproduktie wordt omgezet in produktie van artikelen die meer inspelen op de behoeften van de gemeenschap. De ontwikkeling van een bredere communicatie en van betere besluitvormingsprocedures, zoals dat gebeurt in arbeidersraden, zou een soliede organisatorische basis kunnen vormen voor sociale verdediging.

Ten dienste van de bevolking

Dit voorbeeld van hoe een basis-initiatief voor sociale verdediging eruit zou kunnen zien, toont duidelijk het verschil in richting aan met een sociale verdediging die door de elite wordt ingevoerd. Op de eerste plaats zou de oriëntatie veel meer gericht zijn op een verdediging op gemeenschapsniveau, en niet enkel op nationaal niveau. Aangezien de staat een sleutelpositie inneemt in het oorlogsstelsel, zou deze gerichtheid op de gemeenschap veel beter geschikt zijn om sociale verdediging in een bredere anti-oorlog strategie te kunnen plaatsen.

Op de tweede plaats zou deze benadering via basis-initiatieven leiden tot een vorm van sociale verdediging, die veel democratiser is en veel minder van anderen afhankelijk zou zijn. Omdat de bevolking zelf betrokken zou zijn bij het ontwikkelen van het sociale verdedigingsstelsel, zouden de mensen er zich ook veel meer mee verbonden voelen. De verdediging zou krachtiger zijn, omdat zij minder afhankelijk zou zijn van professionals en van officiële leiders. Bovendien zou, in de mate waarin er een reorganisatie van de sociale en technologische infrastructuur zou plaatsvinden, de basis voor het voeren van oorlog, door de politieke en economische elite, hiermee zijn ondergraven.

Op de derde plaats zou sociale verdediging, die door basis-initiatieven is ontwikkeld, veel krachtiger en doeltreffender kunnen optreden tegen aanvallen door de staatseliten. Het zelfvertrouwen van een organisatie, die vanuit het volk zelf tot stand gekomen is, zou veel beter gemobiliseerd kunnen worden om effectief op te kunnen treden tegen een onderdrukkende regering of tegen een staatsgreep die door regeringsleiders zou worden gesteund - een situatie die door Sharp onvoldoende wordt onderkend en belicht.

Tenslotte, en dat is waarschijnlijk het meest belangrijke, zou men veel meer aangrijpingspunten hebben met andere sociale bewegingen. Bijvoorbeeld, de methodes van geweldloos verzet zouden door arbeiders even goed aangewend kunnen worden tegen bazen die hen onderdrukken, als tegen vijanden die het land binnenvallen. Op soortgelijke

wijze zou het bevorderen van sociale verdediging onder vrouwen verbonden kunnen worden met campagnes tegen verkrachting en andere vormen van mannelijk geweld. Het leggen van dergelijke verbindingen zou steun kunnen bieden aan de betreffende sociale bewegingen, door hen de hulpmiddelen in handen te geven die zij nodig hebben voor hun eigen strijd. En doordat er een ekstra reden geboden wordt om gebruik te maken van geweldloze technieken zou de betrokkenheid bij de sociale verdediging aanzienlijk groter zijn dan het geval is bij invoering ervan door de elite.

Sociale verdediging als organisatie-middel

De benadering vanuit de basis houdt in, dat sociale verdediging niet zo maar een begerenswaardig doel is dat hoe dan ook moet worden nagestreefd. Sociale verdediging zou veeleer een organisatie-middel worden. Men zou het organiseren van gemeenschappen kunnen laten samengaan met het ontwikkelen van vaardigheden die men voor sociale verdediging nodig heeft, omdat hiervoor de bevordering nodig is van een toenemende plaatselijke democratie, van vertrouwen in eigen kunnen en van deelname van iedereen.

Er zijn echter vele obstakels als sociale verdediging vanuit het volk zelf georganiseerd wordt. Fabrieksarbeiders, die streven naar een grotere zeggenschap bij het nemen van besluiten, zullen sterke weerstand ondervinden van de zijde der werkgevers, van de staatsburekraten, die aan de kant staan van de werkgevers, en ook van talrijke vakbondseliten. In het verleden heeft het verzet van de elite, ten opzichte van sterke arbeidersbewegingen, uiteindelijk altijd gesteund op de militaire macht. Als men de reeks krachten beziet, die aanwezig is om uit het volk voortkomende initiatieven voor sociale verdediging de kop in te drukken, dan krijgt men een duidelijk inzicht in de nauwe banden die er bestaan tussen het oorlogsstelsel en de andere stelsels van politieke en economische ongelijkheid en uitbuiting. Sociale verdediging vanuit het volk kan alleen maar sukses hebben als ze deel uitmaakt van een veelomvattende uitdaging aan onderdrukkende instituties, zoals patriarchaat, kapitalisme en de staat. De kracht van deze benadering is dat zij een beroep kan doen op de steun van al diegenen, die door dergelijke instituties worden onderdrukt.

Er zal nog veel moeten gebeuren, voordat sociale verdediging op veel plaatsen aanvaard zal worden als een organisatie-middel. Maar als eenmaal de kinderziekten overwonnen zijn - en dat zal nog wel enige jaren, zo niet tientallen jaren duren - is er geen enkele reden om te veronderstellen waarom een snelle toename in het toepassen van sociale verdediging niet zou plaatsvinden. Dit is immers ook gebeurd met andere maatschappelijke bewegingen, die gebruik maakten van geweldloze methodes, zoals de arbeidersbeweging en de beweging voor burgerrechten. De dramatische wijze, waarop geweldloosheid toegepast werd in de strijd tegen onderdrukkende regimes in Iran, Polen, Argentinië en de Filipijnen in de afgelopen jaren geeft hoop voor de toekomst. Als dergelijke basis-initiatieven eenmaal opgang komen, zijn zij heel

wat moeilijker tot staan te brengen dan de door de elite gesteunde stelsels.

Akties vanuit de bevolking nodig

Gene Sharp zegt dat een eventuele serieuze overweging van sociale verdediging "eerder door onderzoek, beleidsstudies en strategische analyses van haar potentieel tot stand zal komen, dan door een 'campagne' waarin haar directe toepassing wordt gepropageerd." (12) Sharp's standpunt is om twee redenen onjuist. Op de eerste plaats eisen activisten, die campagne voeren ten gunste van sociale verdediging, geenszins een "direkte toepassing" van dit systeem, maar voorzien eerder een geleidelijk, maar zich krachtig ontwikkelend proces, op dezelfde wijze als Sharp dat ziet. Op de tweede plaats, en de gevolgen daarvan zijn veel ernstiger, is Sharp's standpunt dat onderzoek nuttiger is dan 'campagnes'. Sharp wenst duidelijk afstand te nemen van de vredesbeweging, en inderdaad noemt hij deze nauwelijks in zijn boek. Hij richt zich op beleidsstudies en beleidsmakers.

De geschiedenis van de sociale bewegingen laat zien, dat acties door de bevolking de sleutel zijn om tot veranderingen in de maatschappij te komen; niet de logiese argumenten van experts, waaraan de eliten hun oor lenen. De beweging tegen de slavernij zou niet veel voortgang geboekt hebben, als men alleen maar had geprobeerd om de eigenaars van de slaven ervan te overtuigen, dat het economies veel doelmatiger was om vrije mensen in dienst te hebben; ook de vrouwenbeweging zou weinig voortgang hebben gemaakt door alleen maar individuele mannen ervan te overtuigen, dat seksuele gelijkheid meer in overeenstemming was met de meest verheven grondregels der menselijke beschaving. Zo ook toont al het beschikbare bewijsmateriaal duidelijk aan, hoe vruchteloos het is om het afschaffen van het oorlogsstelsel van regeringen te laten afhangen. (13)

Ongetwijfeld is het voor basis-bewegingen van groot belang dat er intellectuelen zijn die hun zaak bepleiten, en vaak geven die intellectuelen er de voorkeur aan afstand te nemen van de bewegingen die hun materiaal gebruiken. Sharp's geschriften zijn van onmetelijke waarde voor sociale activisten, die zijn werk zullen blijven lezen en ernaar zullen blijven verwijzen, zelfs als hij het niet de moeite waard vindt om hun activiteiten in zijn werk te noemen. Dat maakt allemaal deel uit van de typische dynamiek tussen sociale bewegingen en intellectuelen.

Een soortgelijk proces vond plaats tijdens het energiedebat aan het einde van de zeventiger jaren. Op krachtige wijze stelde Amory Lovins de konventionele planning van het energieverbruik in staat van beschuldiging en pleitte op welsprekende wijze voor een "zachte" benadering van het energieverbruik, gebaseerd op een doelmatiger gebruik van energie en een toenemend gebruik van hernieuwbare energie-technologieën. (14) Lovins bepleitte zijn zaak door argumenten te benutten uit de wereld der fysika en economie en hij vermeed te debatteren op basis van maatschappelijke en politieke gronden. Evenals Sharp dat doet, pleitte Lovins vanuit een pragmatis standpunt en niet

vanuit een standpunt van moraal of sociale aktie. Maar toen de 'beweging voor alternatieve energie' tegen de enorme problemen moest optornen, veroorzaakt door het verzet van degenen die tegen-gestelde belangen hadden, en hun streven ten dele ingepakt werd in regeringsprogramma's, kwijnde de stuwkracht in de richting van de 'zachte' benadering van het energieverbruik weg. Er zijn heel wat verbeteringen aangebracht in het meer doelmatig gebruiken van energie, maar de infrastructuur van de energie-intensieve maatschappij is nauwelijks beroerd. Lovins scheen te hopen dat wijzigingen in energie-stelsels, ingevoerd op grond van pragmatiese principes, zou leiden tot gewenste maatschappelijke veranderingen. Helaas is de politieke en economiese 'logika', van gevestigde belangen in de overheersende energiestelsels, tot nu toe de meer intellektuele logika van de 'zachte' energie-benadering de baas gebleven.(15)

Niet afwachten

Het is te begrijpen dat Sharp, zelf een wetenschappelijk onderzoeker, een voorstander is van wetenschappelijk onderzoek. Maar er is eigenlijk niet zo'n grote scheiding tussen wetenschappelijk onderzoek en aktie, als Sharp te kennen geeft. Sharp's geschriften zijn feitelijk zelf doeltreffende hulpmiddelen in de geweldloze strijd tegen onderdrukking en oorlog. Van de andere kant zijn vele campagnes ook zeer doelmatige hulpmiddelen, die men bij wetenschappelijk onderzoek kan benutten. Soms is de beste manier om kennis te vergaren het aktief betrokken zijn bij sociale akties; dat is in ieder geval beter dan aan de zijlijn af te wachten of er iets gebeurt.

Een van de problemen, verbonden aan 'alternatieve verdedigings-mogelijkheden', zoals neutraliteit tussen oost en west, gewapende neutraliteit en 'defensieve defensie', is wel dat het van regeringen en staatsburokraten afhangt of zij uitgevoerd worden. Sociale activisten moeten zich tevreden stellen met het uitoefenen van druk op de eliten. Een groot voordeel van sociale verdediging is echter dat men onmiddellijk stappen kan ondernemen op plaatselijk nivo om dit stelsel te bestuderen, te bevorderen en uit te voeren. Sociale bewegingen hebben vaak schipbreuk geleden zodra ze voor de praktische uitvoering hun vertrouwen hadden gesteld in 'mensen die aan de macht zijn'. Aktivisten kunnen het zich niet veroorloven om maar af te wachten of er van bovenaf iets gedaan gaat worden aan wetenschappelijk onderzoek en aktie. Het zou wel bijzonder ironies zijn als sociale verdediging, dat naar haar wezen uitermate geschikt en bedoeld is voor initiatieven vanuit het volk, ook het slachtoffer en de gevangene zou worden van het door de elite gemaakte beleid.

Brian Martin*

* Brian Martin geeft kolleges aan de afdeling Geschiedenis en Filosofie der Wetenschappen van de Universiteit van Wollongong (Post Office Box 1144, Wollongong, NSW 2500, Australia). Zijn artikel wordt, met verlof van de schrijver, vertaald overgenomen uit SOCIAL ALTERNATIVES Deel 6, No.2, 1987.

Noten

1. Omtrent informatie over de intellektuele oorsprong van sociale verdediging, lees: Gene Keyes' "Strategic non-violent defense", Journal of Strategic Studies, vol.4, Juni 1981, pp.125-151.
2. Stephen King-Hall, Defence in the Nuclear Age (London: Victor Gollancz, 1958).
3. Anders Boserup en Andrew Mack, War without Weapons (London: Frances Pinter, 1974); Johan Galtung, Peace, War and Defense. Essays in Peace Research, Volume Two (Copenhagen: Christian Ejlers, 1976); Gustaaf Geeraerts (editor), Possibilities of Civilian Defence in Western Europe (Amsterdam: Swets en Zeitlinger, 1977); Adam Roberts (editor), The Strategy of Civilian Defence (London: Faber and Faber, 1967); en Gene Sharp, Social Power and Political Freedom (Boston: Porter Sargent, 1980).
4. Theodore Olson en Gordon Christiansen, Thirty-one Hours (Toronto: Canadian Friends Service Committee, 1966).
5. Zie Robert Cooney en Helen Michalowski (eds), The Power of the People (Culver City, California: The Power of the People Publishing Project, 1977); en Gene Sharp, The Politics of Nonviolent Action (Boston: Porter Sargent, 1973).
6. Zie vooral: Virginia Coover et al., Resource Manual for a Living Revolution (Philadelphia: New Society Publishers, 1981).*
7. Gene Sharp, Making Europe Unconquerable: The Potential of Civilian-based Deterrence and Defence (Cambridge, Massachusetts: Ballinger, 1985).**
8. Brian Martin, Uprooting War (London: Freedom Press, 1984).
9. Sharp, zie noot 7; op pag. 82.
10. Jacki Quilty et al., Capital Defence: Social Defence for Canberra (Canberra: Canberra Peacemakers (GPO Box 1875, Canberra ACT, 2601), 1986).
11. Internationale kontaktpersoon voor het Netwerk is: Lineke Schakenbos, Normapad 4, 3816 EZ Amersfoort, Nederland.
12. Sharp, zie noot 7, op pag.IX; zie ook pag.64.
13. Zie bijvoorbeeld: Alva Myrdal, The Game of Disarmament (New York: Pantheon, 1976).
14. Amory Lovins, Soft Energy Paths (Harmondsworth: Penguin, 1977).
15. Brian Martin, 'Soft energy hard politics', Undercurrents, No.27, 1978, pp.10-13.

*Vertaald in het Nederlands als: Handboek voor training in geweldloze aktie en maatschappijverbetering. SVAG, Postbus 137, Zwolle.

**Vertaling in het Nederlands in voorbereiding. Informatie: SVAG, Postbus 137, 8000 AC Zwolle.

GA

2

met daarin opgenomen:

eSvee

NOODVERORDENING
TEGEN VREDES-AKTIEKAMP

DE INTERNATIONALE VREDESBRIGADES

DE BLARICUMSE KOLONIE (1899-1903)
EN DE CHRISTEN-ANARCHISTEN

SOCIALE VERDEDIGING:
HERVORMING DOOR DE ELITE
OF BASIS-INITIATIEF?

BART DE LIGT-KONGRES

„IN VREDESNAAM”

